

Quaderns d'Arquitectura

L'ARQUITECTURA DELS MASOS DEL BOSC DE VALLS

per Josep M. Buqueras Bach

Paraules clau: arquitectura, masos, Valls, segles XIX i XX, Bosc de Valls.

Resum: El Bosc de Valls, situat al nord-oest de Valls, ha estat tradicionalment un lloc d'estada estiuenca des de finals del segle XIX. Es repassen totes les construccions d'aquest indret singular del municipi de Valls. Es posa especial atenció a l'arquitectura, a la situació i a la història de cada edificació. Al final del treball, es reproduïx un seguit d'articles publicats al periòdic *El Eco de Valls* l'any 1885.

Abstract: The Bosc de Valls, in the north-west of the town, has traditionally been a summer resort since the end of the 19th century. All the buildings of the singular place are studied. We pay special attention to the architecture, situation and history of each building. At the end of the article there is a reproduction of some articles published by the newspaper *El Eco de Valls* in 1885.

Introducció

Tothom ha sentit parlar, de jove, dels «Bosc de Valls» com d'una part del terme municipal de la capital de l'Alt Camp.

Els Bosc de Valls són a uns cinc-cents metres de l'inici de la carretera de Valls cap a Montblanc, cap al coll de Lilla. La partida municipal dels Bosc de Valls engloba tota l'àrea topogràfica emmarcada pel camí del mateix nom. Té una superfície aproximada de mil hectàrees. Tot és una circumvallació, amb alguns ramals per anar accedint a cadascuna de les propietats.

L'origen sembla ser que procedeix d'un propietari que s'anomenava Bosch i que la posseïa pels volts de mitjan segle XIX. Tot el conjunt dels «Bosc de Valls» té un aire molt singular i totalment atípic al país, a Catalunya. Una zona destinada al descans i a estiuajar, una zona dominada per l'alzina. Així, sabem que se l'anomenava la serra de l'Alzinaret. L'estudi l'he basat en la visita personal i la inspecció ocular de totes les masies. He fet, per tant, un treball de camp.

Aquest treball fa referència a trenta-sis indrets d'aquests «Bosc de Valls», els quals van apareixent seguint l'itinerari geogràfic. Davant una bifurcació del camí s'ha seguit sempre el de la dreta, que acostuma a coincidir amb el nord magnètic o la zona de llevant.

Així mateix, comentarem primer les construccions situades a la zona dreta de la visita, per continuar amb les altres quan ja tornem. El conjunt d'aquestes masies/masos és part

del patrimoni arquitectònic de la ciutat de Valls. L'estil arquitectònic pot definir-se, en línies generals, com a modernista, eclèctic, noucentista i contemporani, ja que tots els edificis són de finals del segle XIX o, com a mínim, de la segona meitat del segle passat, fins a l'actualitat.

Per fer el treball, he d'esmentar l'article en el qual he begut. Es tracta de «El Bosc de Valls o la intemporalitat d'una petita contrada», publicat a la revista *Cultura*, el mes de setembre de 1988, i signat per Josep M. Freixes. En general, com diu J.M. Freixes, les edificacions són «residències sòlides, dimensionades en raó de l'època en què paulatinament es feren, fins arribar, en tímida barreja, a un conjunt gens dissonant de la masia catalana més o menys evolucionada, amb incursions al noucentisme o modernisme i a algun neoclàssic escadusser, que, per tant, no han necessitat en general d'especials afegitons posteriors per adaptar-les als estils d'avui, excepte en cosos aïllats i perfectament comprensibles».

Avui dia aquest paratge, segons l'autor assenyalat, s'ha convertit en un veritable bosc, que es configura «al llarg i ample de dues rases orfes d'aigua, com una flonja catifa en gamma de blaus, verds i daurats, que suament anima deliciosos recorreguts naturals quasi sempre acompanyats d'un plaent oreig de marinada que li acaba de completar l'encant».

J. M. Freixes acaba escrivint: «voldria que quedés clar que, avui, aquella intemporalitat no vol ser una distinció d'èlite com sembla que fou considerada els anys trenta, sinó, simplement, el testimoni vivent d'una característica residencial típica que l'Alt Camp ha d'ajudar a guardar i protegir».

En un segon article del mateix autor publicat a *Cultura* el novembre de 1988 i titulat «Jaume Mercadé o la natura feta art i sentiment» es parla sobre l'obra pictòrica d'un vallenc que no «era» del Bosc, sinó que ella «era» el Bosc, ja que va comprendre una obra artística en el seu «Bosc», que traspassà els límits de la legítima delectança casolana, «en una transposició del seu marc auster amb el Mediterrani com a fons, com a contrapunt acolorit i alegre de la severitat de les velles pedres grisenques en un paisatge de l'Alt Camp i del Tarragonès, tendre i aspre a la vegada. Ni el pas del temps no ha pogut destruir aquella visió amorosida que hom pensa que devia posar Jaume en anar situant cada una de les pedres que, sense estar unides en aparença pel ciment, anaven materialitzant, gràcils i sòlides a la vegada, les expressions creadores del nostre artista». Tot seguit, Freixes escriu: «vegem, sinó, la pèrgola, el jardí romà, les taules, els marges, les troncs de garrofers, els desnivells del terreny i, com a culminació de tot, l'auster, recollit i intimista paisatge entre xiprers, garrofers i atzavares, simulant torxes de llum, que porta el record pòstum d'en Jaume Huguet, obra conjunta del nostre escultor Josep Busquets i del poeta López Picó».

A la revista *Cultura* corresponent al mes de setembre de 1956 apareix un article signat per *ECO* –pseudònim del publicista Eduard Castells i Oller– que parla també de «El Bosc de Valls»: «De los datos i referencias que poseemos, lo más seguro es que buena parte de esta zona vallense o tal vez alguna edificación allí existente, pertenecía o tenía relación con la familia Bosc, que destacó en Valls los siglos XV i XVI. De esta familia era la «Font d'En Bosc», paraje junto a la ciudad, y a uno de sus miembros, el reverendo Pau Bosc, se dedicó la actual calle de Miguel Colom, conocida todavía por la calle d'En Bosc».

Es tenen notícies que la partida del Bosc, fins a començament del proppassat segle, no tenia més construccions que els masos de les famílies Moragas i Ortega. També hi havia l'ermita de Sant Llorenç. Al segle XVI, els frares caputxins, a prop de l'Ermita, fundaren el monestir de Sant Gerònim, del qual només en resten runes ja que, al cap de pocs anys, els caputxins s'establiren en un convent a Valls, en rebre l'encàrrec del poble perquè vetllessin pel culte de la sagrada imatge de la Nostra Senyora del Lledó i del santuari. En aquesta època, al Bosc es cultiven avellaners, garrofers i vinya.

La majoria de les edificacions van ser construïdes una vegada va finalitzar la primera guerra carlista, als volts de 1840. Des d'aquesta data fins a l'any 1869, Valls va viure uns anys de prosperitat industrial, agrícola i mercantil.

El Bosc es va escollir perquè el clima era sec i fresc; l'atmosfera, diàfana; la vista, magnífica; les aigües, d'excel·lent qualitat, i l'altura molt apropiada. Hi ha muntanyes molt a prop i, a la vegada, les onades de la mar, que s'esdevina a l'horitzó, també hi són presents. Tot plegat, comporta gaudir d'un estiu eivissa i tonificant.

Les bones qualitats del Bosc van permetre que al darrer quart del segle XIX hi passessin temporades, durant l'estiu, persones com l'arquebisbe de Tarragona, Costa i Fornaguera, el polític i orador Emilio Castelar, l'ambaixador xinès Chai-Jo-Pe, el pintor Francisco Madrazo, el general Salamanca, el periodista Gutiérrez Abascal—conegut amb el renom de Casabal—, els diputats Pedro Antonio Torres, i Ponts i Muntells, l'astrònom Comas i Solà, entre molts d'altres.

Les famílies que estiuiejaven al Bosc tenien per costum passejar fins a la Mineta, la Font de Ferro, l'ermita de Sant Llorenç i altres punts propers. A la Mineta, hi havia un berenador en el qual, un temps, s'hi van servir dinars. A l'estiu s'organitzaven festes, entreteniments i també excursions.

A *Cultura*, el mes d'agost de 1957, amb l'article que porta per títol «El 'moscatell' del Bosc», signat per *Elesel*, que correspon a Rafel Castells i Miquel, s'hi llegeix que: «De los excelentes vinos generosos que se producían en Valls, era celebrado por su calidad, fortaleza i agradable sabor el que se elabora con el «moscatell de gra petit vermell», uva sabrosísima que se producía y produce especialmente en las tierras de «licorell» de la partida del «Bosc» del término de Valls. Tenemos la impresión que se ha reducido bastante el área de cultivo de esa clase de moscatel. En las casas de campo del «Bosc», antes, el obsequio más en uso y que más se estimaba era unos racimos de moscatel de grano pequeño y en especial del encarnado, pues lo hay blanco, también sabroso».

El Bosc de Valls respon a una tipologia urbana d'urbanització dispersa, amb una dinàmica urbanística de zona residencial, bàsicament d'estiu eivissa, amb habitatges aïllats, en general de planta baixa, pis i golfes, amb galeries d'arcs, que es conserven en molt bon estat.

La vila de Valls va comprar els terrenys del Bosc i la muntanya de la vila a la família del mateix nom el 3 de març de l'any 1292.

RELACIÓ DE MASOS

Can Català (Francesc Català)

Una vegada iniciat el recorregut al camí del Bosc de Valls per la dreta, trobem aquesta esplèndida edificació de la família de Francesc Català. És una construcció de tres plantes.

Can Català

A l'immoble s'hi accedeix per una carretera asfaltada particular que envolta, com si es tractés d'una circumval·lació, tota l'edificació. Abans d'arribar a la porta d'entrada hi ha uns esglaons i uns murs de pedra plana.

El conjunt arquitectònic és totalment simètric, molt equilibrat, i majestuós, pel volum. Hi ha un cos central amb tres obertures per planta; als baixos, la porta d'accés a l'habitatge, amb dos fulls de fusta, els muntants de pedra i la llinda també de pedra i corba, i dues finestres als laterals i enreixades; a la primera planta, hi ha tres balcons, en els quals destaca el marc de l'obertura, amb motllura a la llinda, i també dues impostes de suport de la volada; a la segona planta, coincidint amb els eixos dels elements ja esmentats, trobem tres finestres pràcticament quadrades, bastant petites i emmarcades com tots els «forats», i a continuació hi ha una cornisa amb motllura que descansa sobre trenta-dues mènsules.

Al mateix nivell que la coberta, una terrassa transitable, que disposa d'una barana d'obra, en la qual hi ha tres obertures rectangulars que tenen cinc balustres cadascuna. Situades amb ordre, i simètricament, quatre copes per damunt de la barana ja esmentada.

A la façana principal, únicament tenim dos cossos laterals de dues plantes. A la planta baixa, dues finestres enreixades, i a la primera planta, dos pilars del centre dels quals surten tres arcs esvelts i de mig punt, amb barana de balustrada de cinc unitats per a cadascuna de les tres obertures.

La façana de llevant està emmarcada per una gran portalada de dos fulls i set obertures, igual que les de la façana principal, però una mica més amples, perquè hi ha set balustres en comptes de les cinc anteriors. La de ponent respon a un tractament similar a l'anterior,

amb el canvi substancial que, en lloc de la portalada, hi ha tres finestres enreixades, encara que una d'elles és completament cega. A la façana posterior, és a dir, la que mira al nord, es distribueixen una sèrie de finestres rectangulars en cadascuna de les plantes (les dels baixos estan totes enreixades).

Aquest edifici, que té tonalitat groga i rosa, apareix envoltat per jardins i un petit bosc, el qual té un valor afegit a la propietat. El bosc va ser propietat de l'alsacià Marchal; actualment és de Francesc Català Ballester. Antigament aquesta finca era coneguda amb el nom de «Ca Diego» i, abans, com a «Can Rodon».

Can Cameta (Ignasi Esteve)

Entre el camí dels Boscos i la carretera de Tarragona a Lleida, hi ha dues masies: Can Cameta i Can Dalmau.

L'edifici és de pedra i de maó arrebossat i pintat de color siena.

Can Cameta és un edifici que consta de planta baixa i dues més d'alçada. La façana principal, orientada al sud, és totalment simètrica. La porta principal és emmarcada per muntants i una llinda corba de pedra; a més, trobem dues finestres enreixades a cadascun dels costats.

A la primera planta hi ha tres obertures al cos central, que corresponen a un balcó, al centre, i dues finestres. La barana i els ampits, respectivament, tenen el mateix tipus de balustres. A cada lateral, i corresponents a unes terrasses, hi ha tres arcades estretes amb pilars i avantpit de balustrada.

A la segona planta s'observen tres finestres de secció pràcticament quadrada i molt petites. Per damunt de la cornisa, l'edifici queda delimitat per un mur, a l'alçada de la coberta, en el qual s'alternen balustres com els que hem esmentat i paret cega. A la part més alta, sobre aquest mur, copes escultòriques.

La façana de ponent destaca perquè al pis superior hi ha nou arcs de mig punt, bastant estrets, que determinen unes obertures tipus finestra i que tenen un ampit amb sis balustres i el passamà corresponent. Els pilars adients tenen secció quadrada.

Tot l'immoble és envoltat per un jardí amb diverses plantes i xiprers. A l'escalinata, davant mateix de la porta principal, hi ha pilastres que aguanten sengles copes, que també contenen vegetació.

Durant la guerra, una bomba va destrossar la banda dreta de l'edifici, la qual es construí de nou sense respectar l'estructura anterior (galeria correguda típica).

Can Dalmau (germans Cases)

La construcció respon a una tipologia moderna, de planta rectangular. Els materials constructius són de pedra i de maó, arrebossats. A la façana principal, hi ha tres obertures per a cadascuna de les tres plantes. A la planta baixa trobem una porta d'accés, amb doble full i targes laterals i superior, totes elles de fusta i tipus «llibret»; als laterals hi ha una finestra per costat, amb muntants i llinda corba de pedra.

Al primer pis podem observar una porta balconera, amb un balcó ampli que té una barana feta amb gelosia i pilars d'obra en el vèrtex. A la segona planta, tres finestres amb les llindes corbes. La façana es remata amb una cornisa de motllura molt senzilla.

A la façana sud-oest, destaca l'entrada, amb un voladís que disposa de bigues

metàl·liques i revoltons i amb dos pilars de suport metàl·lics. Per sobre del voladís hi ha una àmplia terrassa que, igual com el balcó, també té una barana de composició semblant a base de pilars i gelosia ceràmica.

Tota la vivenda està envoltada de vegetació. El porxo té columnes de ferro de la forja de J. Colominas de Valls. La coberta del porxo és un terrat amb barana. El 1974, les golfes van ser substituïdes per una nova planta.

Bosc de Peixets

Aquesta construcció consta de dues plantes, a excepció d'un cos central, que en té una tercera. La planta de l'immoble delimita quasi un rectangle una sèrie d'elements, als laterals i al centre, que determinen altres formes poligonals.

La façana principal és totalment simètrica. Hi ha un cos central que sobresurt i que descansa sobre dotze pilars que ens defineixen una zona porxada a la planta baixa. Al primer pis, i entre els pilars, tenim unes finestres àmplies amb baranes de pedra. Tot aquest conjunt sembla una tribuna magnífica ja que dibuixa en planta un pentàgon, tres dels costats del qual són iguals, que sobresurten del conjunt arquitectònic; en canvi, els altres dos enllacen amb l'edifici pròpiament dit i disposen, en sengles laterals, de terrasses transitables, quadrades i amb una barana de pedra emmarcada per pedestals de secció quadrada, en quatre dels quals hi ha uns calzes. Dins d'aquesta àrea porticada, hi ha la porta principal i quatre finestres, dues per costat.

Seguint la planta baixa, per cada lateral, tenim dues finestres més. A continuació hi ha un cos de base rectangular, sobre el qual se situen terrasses que segueixen la mateixa composició arquitectònica que el cos central: baranes i balustres, amb les copes de pedra com si fossin elements escultòrics. En aquests laterals i al primer pis, hi ha una porta d'entrada a l'habitatge i es limita la façana i se segueix la línia de la cornisa amb un triangle, que coincideix amb la coberta a dues vessants d'aquesta part de l'edifici; al cim, hi ha fulles d'acant. Entre el cos central i aquests laterals hi ha una porta balconera que comunica amb la terrassa central, i dues finestres.

A la segona planta, i per davant de la línia de façana, es reproduïx tot el dibuix que ja hem descrit al primer pis, i hi ha també una àmplia terrassa amb quatre calzes. A la mateixa façana hi ha tres portes i un frontis triangular amb motlures d'arquitectura; aquesta part té una coberta a quatre vessants que determina una mena de piràmide. El nombre d'habitacions és remarcable i espectacular ja que n'hi ha vint-i-una, segons les informacions orals rebudes.

Davant mateix de la façana principal podem observar un jardí força frondós, amb palmeres i altres arbres i un estany al centre del qual hi ha un sortidor magnífic, de bronze amb quatre ànecs escultòrics al peu.

A ponent, un altre edifici de dues plantes; als baixos: la cavallerissa i una petita sala d'actes, semblant a un teatre. Aquesta construcció és bastant més senzilla i en destaquen els balcons de fusta i les llindes corbes de les portes balconeres.

La família Tomàs Salvany va ser la propietària de la masia Peixets. Actualment pertany a una societat suïssa.

En aquesta propietat es varen fer moltes festes de societat, jocs i fins i tot teatre. Van freqüentar-la moltes personalitats, entre les quals podem esmentar l'ambaixador de la

Can Dalmau (germans Cases)

Bosc de Peixets

Xina, Chai-Jo,Pe; l'arquebisbe tarragoní Costa i Fornaguera, que hi passava temporades, i el polític Emilio Castelar. En temps de la Primera República, esdevingué centre de reunió informal de personalitats vinculades al govern central, causa probable de les modificacions i ampliacions realitzades (sala de jocs, piscina, teatre...).

Mas de Moragas

El de Moragas i el d'Ortega eren els únics masos existents a l'actual zona del Bosc de Valls abans del s. XIX, període en què es començaren a construir la resta d'edificacions.

La casa Moragas es va construir a començament del s. XVIII, en estil neoclàssic, i posteriorment se li va afegir la capella, del mateix estil. Actualment, la seva funció és únicament la de residència d'estiu.

Es tracta d'un edifici molt equilibrat. Consta només d'un primer pis i de planta baixa. Ocupa, en planta, una superfície rectangular. La façana principal s'orienta, com quasi totes, al sud. La porta d'accés a l'habitatge unifamiliar, aïllat, té uns muntants i un arc de mig punt, tots de pedra, emmarcats tots plegats per sengles columnes d'ordre corinti amb el capitell de fulles d'acant i els caulioles; seguint l'arquitrau, el fris amb diversos elements escultòrics.

Les dues finestres de cadascun dels laterals dels baixos coincideixen amb les de la planta superior. La simetria és total, encara que hem de fer constar que al lateral de llevant hi ha un edifici adossat, la capella, que té una porta central d'arc de mig punt emmarcada per un frontó trencat amb una obertura circular al mig.

A la façana de ponent i als baixos hi ha quatre finestres enreixades i de forma rectangular i una, més petita, quadrada; en canvi, a la segona planta, només hi ha tres finestres. A la part superior i al lateral, el de sud-oest, observem un rellotge de sol. A la mateixa cantonada, al vèrtex, tenim un fanal que dóna un toc de certa distinció al conjunt arquitectònic.

La coberta és a dues vessants. Al cim del carener s'hi troba un petit campanar amb la fornícula, detall que només es percep quan hom baixa precisament de la masia de «Can Peixets». Hi ha un pati interior, d'un molt agradable estil colonial.

Al primer pis, sobresurten quatre finestres rectangulars amb ampit i amb dues petites carteles de fulles d'acant. El límit de l'edifici el forma una cornisa de doble motllura. El conjunt té coberta plana i apareix arrebossat i pintat de color blanc.

Mas d'en Fidel Dasca (de Moragas)

Es tracta d'un edifici molt harmònic i amb una composició de la façana principal totalment simètrica. Consta d'una zona porxada molt ben resolta, amb sis pilars metàl·lics que aguanten una àmplia terrassa del primer pis.

La construcció consta d'una planta baixa, un primer pis i una golfa. En planta, determina un rectangle, del qual en sobresurt un altre, adossat, que correspon al pòrtic existent a la façana principal.

La façana principal té cinc obertures en cadascuna de les dues plantes, ja que a la segona podríem afirmar que en tenim una de sola, d'obertura, encara que n'existeixin set, però són molt estretes i totes disposen de finestres de tipus llibret, de color verd. Als

Mas d'en Fidel Dasca (de Moragas)

baixos, quatre finestres i la porta d'accés, totes emmarcades d'una manera senzilla. Cal destacar els revoltos corresponents al porxo i el paviment i; tot plegat ajuda a crear un ambient força agradable.

A la primera planta, hi ha diverses sortides a la gran terrassa que té l'edifici, la qual apareix envoltada per una barana de ferro forjat que descansa sobre sis columnes metàl·liques amb una sèrie de dibuixos d'elements vegetals. Aquesta façana la delimita una cornisa que aguanten vint-i-nou biguetes de fusta i, a la vegada, ha de suportar la coberta a dues vessants feta amb teula ceràmica vidrada de color verd.

La façana posterior disposa de diverses obertures. Als baixos, hi ha una porta enreixada d'entrada i tres finestres grans i una de molt petita; a la segona planta, coincidint els seus eixos amb els de la planta baixa, també hi ha quatre obertures, de dimensions més reduïdes i, per últim, a la tercera, tan sols hi ha tres petites finestres.

Les façanes laterals no presenten cap interès. Tot el conjunt arquitectònic és envoltat per un bosc frondós. Oportunament, era coneguda com Can Cendrós.

Casa Plana

Davant per davant del mas d'en Dasca, hi ha una altra construcció que fins fa poc també era propietat seva. Aquesta casa, bastant malmesa, respon a una construcció de tipus rural, d'obra vista i en alguns llocs arrebossada. Hi ha uns arcs de mig punt a la porta principal. També compta amb dos arcs adossats per accedir a una zona oberta que s'utilitza per als estris del camp. La coberta, d'un sol pendent –de nord a sud–, és tota de teula ceràmica àrab.

Aquesta masia havia estat coneguda com el «mas de Dagot»; sembla ser que fou la primera construcció de tota aquesta zona urbana i és datada l'any 1846.

Can Joan Ferré

Envoltada per una paret de tanca, en entrar al recinte interior, a la dreta, trobem una casa de masovers i les cotxeres i, a l'esquerra, l'immoble de la família. Temps enrere, la propietat era coneguda com el «tancat de Dasca».

L'edifici consta de baixos i de dues plantes més. Al sud i a l'oest hi ha una àmplia zona porticada que dibuixa a la planta una «L»; tres arcades corresponen a la façana principal (la sud), quatre a ponent i una a llevant.

A la façana principal, al primer pis, tenim tres portes balconeres que a la llinda disposen de quatre elements escultòrics; a la segona planta hi ha dues finestres àmplies i rectangulars i una arcada que correspon a una terrassa coberta.

La façana oest té dues portes balconeres i una finestra al primer pis i dos arcs desiguals a l'extrem dret que són de la terrassa ja esmentada. A la façana de llevant no hi ha cap element d'interès; en tot cas, l'aspecte integrador amb la flora existent. La façana situada al sud, en aquest cas, podríem considerar-la com la principal, en certa manera, perquè (igual que la majoria de les altres masies) hi ha la porta d'accés i dues finestres a la planta baixa; al primer pis hi ha tres finestres rectangulars, molt més ampla la del mig, que té fins i tot un ampit; a la segona també hi ha tres finestres, petites les situades als costats i rectangular i apaïsada la central.

Temps enrere va ser coneguda com «Ca la Verdasca» i, més endavant, com «Ca l'Albert Dasca».

Casa Joan Dasca

Sota la casa i a prop del camí que va a les masies Salat i Homs, s'hi troba la capella, tota de pedra i amb una portalada gòtica, un frontó i una petita rosassa a la façana principal. La coberta és una volta de mig punt amb absis rodó.

Casa Joan Dasca

L'edifici té una planta baixa i dues plantes més, encara que la superior no ocupa el cent per cent de tota la superfície en planta. A la façana principal, al sud, hi ha la porta d'entrada i dues finestres als costats, com si fossin unes fornícules, que es repeteixen a la planta primera; en canvi, al centre, hi ha una finestra balconera amb una barana de ferro i un arc de mig punt.

Les façanes de l'est i de l'oest disposen de dues finestres per a cada nivell, rectangulars i de dimensions desiguals, amb reixes les situades als baixos.

La coberta és a dues vessants, encara que determina un perfil que ha de recular a causa de la mena de golfa existent.

L'immoble, en general, és d'una senzillesa admirable, però, precisament això és el que ens permet de contemplar una construcció equilibrada i amb detalls com els dos fanals que hi ha als costats de la porta d'accés a la vivenda. Anteriorment va ser coneguda com «Ca Sendrós».

Casa Vives Català

Aquesta edificació del farmacèutic Vives és la que es troba situada més al nord de totes, una mica per damunt i a l'oest de la Masia Peixets. És un edifici tot envoltat de pins.

La casa consta de tres plantes, però, abans, hem de pujar cinc esgraons de pedra i nou de mosaic flanquejats per murs d'obra arrebossada que estan limitats per pilastres (quatre per cada costat).

En cadascuna de les plantes hi ha tres obertures. A la planta baixa hom pot observar una porta de fusta de dos fulls i muntants d'obra vista al mig; als laterals, dues finestres. Al primer pis, hi ha al bell mig, una porta balconera (actualment en obres) i als laterals, finestres emmarcades. A la darrera planta només hi ha una finestra rectangular al centre i dues circulars i tapiades als laterals.

Aquesta façana és totalment simètrica. La cornisa està composta per trams rectes i corbs; quadrants i semicircumferències al punt més alt. Al vèrtex de l'esquerra hi ha un penell amb mussol i una rata als extrems, i una lluna en quart minvant a l'eix.

Al costat de ponent, tenim adossat un segon edifici, també de tres plantes, amb un soterrani i una planta amb finestres de muntants d'obra vista. A la darrera planta hi ha un gran porxo que ocupa tota la planta, que és rectangular, amb cinc pilars hexagonals en aquesta façana i dos a la principal, la sud. La coberta d'aquest cos és de teula àrab ceràmica.

Les altres dues façanes no tenen cap interès especial.

Durant molts anys se la va conèixer amb el nom de Can Cusidó o Ca Morató. Per últim, volem esmentar, per la seva importància, l'abundància d'alzines sureres, les quals són presidides per una d'impressionant.

Bosc Nou: *Villa Maria Luisa*

Construcció de tres plantes i datada l'any 1896 ja que al dintell de la porta principal hi ha la llegenda «MDCCCXCVI»; així mateix, per sota de la cornisa també hi trobem el rètol de «Villa M. Luisa».

S'accedeix a l'habitatge pujant vuit esglaons que ens porten a una plataforma situada sota la terrassa-balcó del primer pis, com si es tractés d'un porxo. Als laterals hi ha sengles finestres enreixades.

Al primer pis, trobem una porta balconera que dóna pas a la terrassa ja esmentada, de forma rectangular, que té dues pilastres de pedra i una barana forjada de ferro. A la segona planta, quatre finestres, dues a la part central, una mica estretes, i les altres dues als laterals. A la cornisa hi ha adossat un canal de recollida d'aigües pluvials. La coberta té diverses vessants i és feta de ceràmica.

A les façanes laterals, trobem dues obertures per planta i situades a cadascun dels costats. L'edificació és envoltada per un jardí que conté certa vegetació arbrada.

Una vegada ens trobem fora de la propietat, però tocant al mur de tancament, observem la *Capilla de Ntra. Sra. de las Mercedes*. La porta d'entrada, que és de fusta, té un arc de mig punt que, al mateix temps, marca dos arcs més, concèntrics. Hi ha una petita rosella i dos pilars d'obra vista als quatre vèrtexs. Durant la guerra civil, l'any 1936, va ser cremada.

Ja al camí particular del Bosc Nou i passats uns 150-200 metres, trobem la casa dels masovers. La construcció té una tipologia rural i consta de tres plantes pel que fa al cos principal. A la façana principal hi ha dues portes, una d'elles amb un dintell corb de pedra; també hi ha una finestra molt petita. A la segona planta n'hi ha quatre, de finestres, i dues a la segona.

Bosc de Ca Pallarès

Bosc Nou

Tot el parament vertical roman força deteriorat.

A uns cinquanta metres, la *Villa M. Luisa*, a la qual s'accedeix per un camí molt ben conservat.

Tot aquest conjunt se l'anomenava la «masoveria de can Rodríguez». Hi ha constància que en aquest indret va ser-hi algunes temporades l'escriptor vallenc Narcís Oller.

Can Pallarès

Tornant del Bosc Nou i seguint el camí dels Boscos, trobem un desviament a la dreta, ben conservat, que ens porta fins a la propietat de la família Pallarès, de Tarragona.

Es tracta d'un edifici d'estil noucentista, amb una façana principal molt ben conservada. La construcció consta només de dues plantes de superfície rectangular. La façana principal, orientada al sud, disposa d'un accés, a partir de quatre esglaons, des del jardí; aquesta porta d'entrada és situada a l'interior d'una zona envidriada que dibuixa en planta un polígon pentagonal irregular. Aquesta àrea es troba sota un magnífic porxo que sobrepassa els límits propis de la façana als dos laterals i que descansa sobre deu pilars metàl·lics, amb columnes corínties de ferro de la forja de J. Colomines, de Valls, les quals al seu torn, descansen sobre sengles pilastres de pedra que determinen una tanca d'obra que també limita l'àrea porxada.

A la planta baixa, la porta d'entrada és d'arc escarcer i és emmarcada amb pedra; actualment la protegeix un mirador de vidres. Hi ha una barana de pedra que contrasta amb la de ferro del pis superior, el qual presenta cinc obertures amb llinda motllurada i cornisa amb decoració de palmetes. A la part superior es troba la cambra d'aire i una cornisa amb motius clàssics –palmetes i acants–. La construcció és de pedra i de maó.

Can Jordà

Molt a prop de can Pallarès, entre can Torner i can Martí, es troba aquesta construcció, enmig d'una flora força salvatge i amb un accés molt difícil.

Aquesta edificació té una gràcia especial, encara que té unes dimensions molt diferents respecte de totes les altres. L'emplaçament vers llevant és molt notable.

Can Freixes

Aquest immoble respon a una tipologia convencional. Es tracta d'un edifici de dues plantes, al qual s'accedeix pel camí principal del Bosc de Valls. Aquesta torre és envoltada per un bosc de pins i se la coneixia amb el nom de can Murià.

La construcció determina en l'espai un cub, un hexàedre regular, amb un cos davanter a la façana principal. Quant a la façana principal, té un porxo amb quatre arcs de gran radi, dos al centre i dos més als laterals, que determina un àrea d'estar estiuenca molt eficaç i agradable. La planta superior del pòrtic s'ha habilitat com a part de l'habitatge i té les parets laterals totalment cegues i la que mira al sud, amb dues finestres amb llibrets de fusta.

Totes les finestres que corresponen a la planta baixa apareixen enreixades com a mesura de protecció i les de la primera planta tenen dos fulls i també disposen de llibrets de fusta.

Can Freixes

El porxo té una petita marquesina de teula àrab. La coberta, tant del cos principal com de l'adossat, és de ceràmica. Tot el conjunt arquitectònic s'ha pintat de verd, un verd poma que contrasta amb l'exterior.

Hi ha un pi quasi adossat a la casa que supera els 120 anys. També ens trobem amb un pou de gota, ara sec, que dóna una gràcia especial a una façana totalment convencional.

Casa Vídua Clols (Jové)

Seguint la carretera, ens trobem, a l'esquerra, amb una construcció bastant majestuosa que gràcies al seu color blanc, destaca enmig del verd del bosc, del blau del cel i del groc de la terra. Es tracta de l'antiga casa Puntet.

L'edifici consta de quatre plantes. La que es troba a nivell del terreny rep el mateix tractament que un soterrani convencional ja que és la que es destina a garatge, dependència per als mals endreços, celler, etc.

S'arriba a la vivenda per una escala de catorze graons que té, a dreta i a esquerra, una barana de ferro. Abans d'arribar a l'interior de l'edifici, ens trobem una gran plataforma on hi ha un pòrtic amb tres arcs de pedra molt visibles ja que són de maçoneria. Hem d'indicar que la façana principal no és orientada al sud com la majoria d'aquestes masies/torres, sinó que apareix orientada cap a l'oest o si de cas cap al sud-oest.

La construcció en planta dibuixa una «L». A la primera planta, totes les finestres són rectangulars, en sentit horitzontal o vertical; en canvi, a la segona, hi ha arcs de mig punt.

La coberta del cos principal és a dues vessants i de ceràmica i té tres xemeneies; en

canvi, la corresponent al nord-oest, la part adossada, és d'un sol pendent i amb una xemeneia, tota de pedra, que neix a la planta baixa.

Can Torner

Continuant el nostre passeig, caminant o en vehicle, i, pràcticament en una recolzada, trobem aquesta casa que disposa d'un accés per entre un conjunt de pins. L'edifici té dues parts molt diferenciades; una correspon a l'habitatge i l'altra, arquitectònicament molt més interessant, és un magnífic porxo. El porxo és una superfície rectangular en planta de tres costats: el principal –a l'est– té quatre columnes circulars centrals i dos pilars als extrems que defineixen uns arcs falsos triangulars, amb certes reminiscències de l'arquitectura mossàrab per damunt dels capitells. Als laterals, només hi ha dos pilars circulars i un altre d'adossat a la construcció que també aguanta un triangle. La coberta és de dues vessants, de ceràmica.

Hi ha dos colors que dominen en el conjunt: el rosa al porxo i el groc a la vivenda.

Tornant de visitar les masies Batalla, Mercadé, Güell i Murtra, veiem aquesta casa amb un aspecte totalment diferent al que es contempla en l'altra direcció. Ací tenim una casa de dues plantes i amb coberta a dues vessants amb el pòrtic ja esmentat adossat a la façana nord-est.

Masia Vives

Desviant-nos cap a l'esquerra del camí principal i al capdavant de tot el polígon urbà dels Boscos de Valls, es troba aquesta propietat que, en el seu conjunt, té força interès. Consta de tres plantes; s'hi accedeix per un camí, primer de formigó i a continuació de terra, que en el seu darrer tram és envoltat de xiprers.

En primer lloc, hi ha un porxo amb sis pilars al mig i dos de laterals de secció més àmplia que determinen sis arcs de mig punt, ja que un dels trams és ceg. A més, hi ha un altre arc en cadascun dels costats. Per damunt d'aquest pòrtic, tenim una extensa terrassa amb quatre pilastres que defineixen tres trams de balustrades, amb nou balustres als laterals i setze al central, a la façana principal, perquè també hi ha nou balustres a les façanes laterals. A cada costat de la porta d'entrada, de dos fulls, tenim sengles pintures del pintor Ventura Cases a la paret; realment, es tracta d'esgrafiats en un estat molt lamentable, sobretot un, el situat a l'esquerra. Aquestes pintures representen figures humanes i elements vegetals. A continuació trobem uns finestrals protegits amb reixes. En cadascuna de les pilastres de la barana ja esmentada, tenim les corresponents copes.

A la façana principal, i a nivell del primer pis, trobem tres portes balconeres que donen a la terrassa. Els dintells tenen motlures i destaca la del centre, que determina un frontis. Ja quasi a l'altura de la cornisa hi ha tres petites finestres de ventilació. A continuació, una paret de tanca que ja correspon a la coberta transitable, al bell mig de la qual se situa una torre quadrada amb dues obertures en dues façanes i una sola a les altres dues. Les obertures contenen arcs ogivals.

Les façanes laterals i posterior no tenen un interès especial; les finestres són construïdes d'acord amb la funció de les habitacions de l'habitatge. En totes elles predominen els tons groguencs a partir de la primera planta i el blanc als baixos.

Casa Martí (Vídua Martí)

Seguint el nostre recorregut, ens trobem davant l'entrada de la propietat Martí, que és una de les poques que apareixen indicades al camí dels Boscos de Valls. Fins al xalet, encara tenim uns dos-cents metres. A la dreta, podem observar un petit edifici aïllat que serveix per desar-hi els estris del camp; té dues vessants amb coberta de teula àrab i a la façana sud hi ha un rellotge de sol.

Aquesta vivenda consta només de planta baixa i una segona façana, que té més reduïda la seva superfície en planta i ve a ser una mena de golfa. A la façana sud, la principal, hi ha un porxo amb dos pilars centrals que determinen tres arcs de mig punt, els quals també apareixen als laterals, un per costat. La porta d'accés a l'habitatge té un sol full de fusta; als costats tenim sengles finestres. Les altres façanes inclouen obertures d'acord amb les funcions de les habitacions i de les dependències interiors.

La coberta és a dues vessants. Al bell mig, destaca un element d'obra amb cúpula de ceràmica que aguanta el penell, que és de ferro i representa un gall esquematitzat. A la part posterior, un parell de torres quadrades amb tres arcs estrets i arcs de mig punt en cada lateral.

També és força interessant la façana de llevant, pels arcs existents als baixos: dos que corresponen a uns grans finestrals, un obert i l'altre tancat, i el tercer que correspon a un accés que, amb l'anterior, determina una zona d'estar porticada.

Hi ha un altre edifici aïllat, que correspon a un habitatge possiblement per al masover. Tota la propietat és envoltada per un camí asfaltat i també disposa d'uns accessos molt ben ordenats per caminar enmig de plantes.

Des de la part del darrere, la zona d'aparcament cobert, podem veure una imatge totalment diferent de la principal; així, amb els paraments totalment llisos i les obertures que hi ha, sembla que ens trobem en un país magrebí. A més, també hi ha una porta àmplia amb una vela i una petita marquesina de teula àrab amb dotze cartel·les de fusta.

En un principi, aquesta finca era propietat de la família de Joan Dasca (Trullàs-Dasca).

Can Batalla

Enmig de palmeres i pins, entre altres exemplars de la nostra flora autòctona, es troba aquest edifici. Si ens hi acostem caminant, pujarem, en primer lloc, uns deu esglaons i arribarem a l'esplanada on es va construir aquest immoble.

Es tracta d'un edifici situat en un ampli jardí i envoltat per terres de conreu al qual s'accedeix per una llarga escalinata molt pronunciada. La casa és de planta baixa i dos pisos amb capella annexa a la part esquerra i un campanar.

La façana principal presenta un porxo, a la planta baixa, que descansa sobre quatre pilastres de secció quadrada i de pedra. A la planta superior i a l'altura del primer pis, una terrassa amb barana de ferro que aguanten quatre pilastres d'obra tornejada i bases amb volutes, rematades amb pinyes de pedra, amb tres portes balconeres per entrar a l'habitatge; en aquesta façana i planta, hi ha una tercera porta balconera.

A la segona planta, només hi ha una porta balconera amb dues mènsules de suport; a més, compta amb una finestra en cadascun dels costats. La coberta és de teula àrab i és envoltada per un mur que disposa de quatre pilars, i alguns d'ells —els situats als extrems— tenen unes pinyes al cim. Al mig de la coberta hi ha un cos de base quadrada amb dues

obertures per a cada costat, que corresponen al campanar.

La façana situada a ponent té força interès arquitectònic ja que, al seu lateral esquerre, hi ha una cúpula de zinc de dimensions grans i que correspon a una capella. Aquest oratori era públic abans de la guerra i se seguia l'ofici religiós des de la galeria; actualment només es fa servir en comptades ocasions i en l'àmbit familiar. Es troba l'advocació de sant Joan i hi ha una escultura de Josep Busquets.

Als baixos d'aquesta zona oest, tenim diverses finestres enreixades. Al primer pis hi ha una terrassa coberta enquadrada per dues columnes circulars de diàmetre reduït i per dues semicolumnes que determinen uns capitells i dintells poligonals. A aquesta altura i per sota de la cúpula ja esmentada, hi ha una finestra gòtica.

Aquesta finca va pertànyer inicialment al notari Dasca, de Valls; era coneguda amb el nom de «Can Valldoví». El 1920 va ser adquirida per Joan Batalla Migó. En el període de la guerra civil, la casa fou incendiada i amb el temps ha sofert diverses reformes. Avui dia és propietat del metge Ezequiel Batalla Boixet, fill de l'anterior.

Els materials emprats en la construcció bàsicament són: pedra amb tova a la planta baixa i maó a la part superior.

Intervingué en la seva construcció l'arquitecte Borbón.

Can Jordi Mercadé

Edifici de textura moderna, amb baixos i dues plantes més. La façana principal té tres obertures per a cadascuna de les plantes. A la baixa, hi ha la porta d'accés, de dos fulls i muntants d'obra vista; a la dreta i a l'esquerra, sengles finestres que es repeteixen a les altres dues plantes. Al centre i a la planta primera, la finestra és igual a les ja esmentades; en canvi, a la segona planta, li corresponen tres obertures en una finestra apaïxada. Tots els muntants són d'obra vista i els repeus de pedra.

La façana posterior té adossat un cos, amb tres laterals que, en definitiva, ens marquen tots els elements: tres arcs de mig punt als baixos –un per costat– i una coberta de teula àrab amb tres pendents.

Tot l'immoble és envoltat per un bosc de pins. A l'exterior hi ha un bon rafal-porxo, obra de l'arquitecte Joan Mirambell, per passar-hi estones a la fresca.

En aquesta edificació –a la qual per accedir-hi hem de pujar set esgraons– hi va intervenir l'arquitecte Cunders per tal de realitzar modificacions a les finestres, a més d'afegir-hi un arc. Hi ha una pèrgola i una zona enjardinada, també d'en Mirambell, molt ben resolta i acurada amb la innovació del marge sec i en la qual hi ha peces romanes bastant deteriorades. Actualment és propietat del fill de Jaume Mercadé, el també pintor Jordi Mercadé. Tot seguit esmentarem dues construccions que, encara que siguin petites, tenen el seu interès.

A uns cent metres al nord hi ha l'anomenada masieta de Ca Xel, al costat mateix d'una era, la qual realment era l'habitatge dels masovers. És una construcció amb coberta ceràmica i pendent d'est a oest. Hi ha dues plantes i la porta d'entrada té muntants, dintells i l'esgrao d'accés d'obra vista.

Quant a la Miranda, és una mena de glorieta, de planta hexagonal, amb una coberta que determina una piràmide de base idèntica a la planta. Al vèrtex hi ha un penell. Disposa d'un avantpit-paret i, al costat situat a l'est, d'una porta d'entrada. Hi ha sis pilars que

determinen la barana metàl·lica, també hexagonal. Situada al nord-est, trobem la porta d'entrada.

En aquesta propietat, la pèrgola, el jardí romà, les teules, els marges, les troncs dels garrofers, els desnivells del terreny i, com a culminació de tot, l'auster, recollit i intimista paisatge entre xiprers, garrofers i atzavares, tot simulant torxes de llum, ens porta el record pòstum d'en Jaume Huguet i l'obra conjunta de l'escultor vallenc Josep Busquets i del poeta López Picó.

Casa Güell

Parlaré en primer lloc de la masoveria, ja que és la construcció que veiem al primer cop d'ull. Sens dubte, aquest immoble és el que ocupa, en planta, la major superfície de totes les masies que es troben en aquest indret vallenc. Malgrat això, només hi ha un cos d'edifici que tingui dues plantes ja que els altres només en tenen una, la baixa. Això significa que la construcció és molt allargada.

El cos principal és pràcticament quadrat i la coberta té dues vessants amb una xemeneia. La façana, orientada al sud, té dues grans portalades i, a la primera planta, podem observar una porta balconera amb arc de mig punt. La posterior disposa de dues portes i d'una finestra als baixos i de dues finestres en el primer pis.

Adossada a llevant, hi ha una construcció de la qual destaquem un porxo, un gran arc de mig punt, dues sortides d'escalfapanxes i la coberta, que té un sol pendent i és de teula àrab. A l'altre costat —oest— també hi ha un altre edifici adossat, d'una sola planta, del qual cal destacar un arc de mig punt que correspon a una zona de pas —del davant al darrere—, una xemeneia i la coberta, que també és d'una sola inclinació, però en sentit contrari a l'anterior, de sud a nord.

La propietat, d'un industrial de mobles de Masllorenç, té una pista de frontó i destaca pel color blanc, que, afegit a la tipologia emprada en aquesta construcció descrita fins ara, podria fer-nos caure en el parany de creure que estem contemplant una torre eivissenca.

La propietat era coneguda amb el recom de Ca de les Cartes i va pertànyer a la família Ferré Iquino, tant al director de cinema, Ignasi, com al seu pare, que era jutge. També en va ser propietari Paco Ariza —casat amb Maria Teresa Farrés—; per això durant uns quants anys se l'anomenava ca Ariza i, abans, can Farrés.

La casa Güell consta de tres plantes. Cal destacar el cos adossat a la façana sud i principal a la vegada, el qual dibuixa un porxo amb tres arcs de mig punt centrals i dos als costats que descansen en un mur-sòcol de pedra. L'edifici en si no té massa interès arquitectònic.

Sens dubte, allò que marca la personalitat d'aquesta propietat són les dues immenses alzines que ennobleixen tota l'edificació i causen admiració.

Casa Murtra

Aquest edifici, molt amagat respecte del camí, té dues plantes i una zona porticada que disposa d'una coberta pròpia de teula àrab i d'uns arcs que tenen els pilars envoltats de vegetació. Es tracta d'una construcció totalment convencional i bastant recent.

Al sud hi ha quatre grans finestrals amb arcs carpanells i el segon de la dreta incorpora una de les portes d'accés a l'habitatge. A nivell de la primera planta, trobem una terrassa

àmplia limitada per una tanca d'obra vista amb gelosia de ceràmica i pilars intermedis. Davant de la casa hom pot observar una zona pavimentada amb peces ceràmiques quadrades que ben bé podem considerar-la una sala d'estar a l'aire lliure.

Durant un temps se l'anomenava ca Fachoc.

Quan ens trobem davant de can Bigorra, tenim dues direccions a escollir: cap a la dreta és l'itinerari que hem recorregut fins ara; l'altra alternativa, cap al sud, ens porta a dues masies que estan a tocar: can Salat i casa Homs.

Can Salat

En un principi se la coneixia amb el nom de can Mas. Es tracta d'un edifici de tres plantes. La façana principal, com quasi sempre, és orientada al sud; té tres obertures a la planta baixa i a la primera. Als baixos i al mig, hi ha la porta, que és de fusta i té un dintell lleugerament corb; als costats hi ha unes finestres petites. A la primera planta, les tres finestres, amb dos fulls de fusta, tenen per damunt del dintell una marquesina amb teula ceràmica, igual que l'única existent a la segona planta. En aquesta planta, als laterals, hi ha un rellotge de sol al costat esquerre i, a l'altre, un plafó ceràmic que representa la sagrada família. Al cim, una cornisa a dues vessants que correspon ja a la coberta.

Per davant de la façana esmentada, hi ha una zona que està envoltada per una mena de pèrgola formada per quatre pilars al mig i dos adossats a la façana que ens determinen tres arcs de gran radi al centre i dos de laterals. Tots ells són coberts amb teula àrab, la qual cosa caracteritza el conjunt arquitectònic.

Les altres façanes no tenen res per destacar, a excepció d'un altre rellotge de sol al lateral de ponent. Tot l'edifici és envoltat per una bona quantitat de pins, entre d'altres espècies.

Casa Homs (germanes Ballús Segú)

En aquesta masia va passar-hi molt de temps en Baltasar Segú, l'arxiver i cronista municipal de Valls com a propietari que n'era. Consta de tres plantes; hi ha un cos amb coberta a dues vessants i un altre d'adossat de planta rectangular.

A la façana sud, hom pot observar un porxo que descansa sobre quatre pilars quadrats que formen una terrassa amb un mur de tancament.

Totes les finestres de la planta baixa tenen reixes i, al primer pis de la façana posterior, hi ha un balcó de poca volada.

L'edifici és de textura moderna en línies generals.

Es tracta d'una casa envoltada de terreny on s'hi cultivava vinya i avellaners i, actualment, s'està replantant de pins.

És situada al final d'un camí de terra que mor a la finca i l'envolten dues rases, en posició elevada, cosa que li dona una gran vista sobre el pla de Valls i fins al cap de Salou per la part de ponent.

La casa inclou dues construccions diferents; a la més vella hi ha una rajola amb la data 1816 i va ésser comprada pel matrimoni format per Francesc Segú i Teresa Homs; el matrimoni va afegir-hi aleshores una construcció de planta, pis i golfes, coberta de terrat. La primitiva també té tres plantes però és coberta per una teulada a dues vessants.

A la part de llevant té un porxo espaiós que aguanten uns pilars quadrats i, a dalt, una terrassa amb mur de tancament.

Bosc de Ca Salat

Té les finestres enreixades i al primer pis de la façana posterior de la casa primitiva, hi ha un baleó de poca volada.

A la cuina siutada a la construcció més antiga trobem un pou d'aigua potable que avui no s'utilitza i tota la finca disposa d'un altre pou foradat a la rasa posterior amb aigua canalitzada fins a la casa.

Avui, Casa Homs és de les seves quatre nebodes de Baltasar Segú, les germanes Ballús-Segú.

Can Sastre Nou (Casañas)

La primera de totes les construccions que trobem és un casalot de dues plantes, típic exponent d'arquitectura rural. Hi ha tres obertures per planta a la façana sud, que és la principal. A la planta baixa i al centre, la porta d'entrada, que té dos fulls i és de fusta, amb dintell corb. Les tres obertures són finestres quasi quadrades.

La coberta té dues vessants i és de teula ceràmica àrab.

A la façana sud sols hi ha finestres als baixos i una a l'altura del primer pis; tots els muntats i els dintells són d'obra vista.

Can (Vila) Bric

Aquesta propietat de Jordi Vila disposa d'una planta baixa amb una àmplia àrea porticada, amb dos pilars centrals i dos laterals que tenen capitells amb motllura i són d'obra vista.

Al porxo li correspon, al primer pis, una terrassa que té una barana molt senzilla i que descansa sobre pilars quadrats d'obra. A la façana principal, la sud, hi ha tres «forats» per planta; es tracta de finestres amb dintells lleugerament corbs, a excepció dels centrals de les plantes baixa i primera, que són, respectivament, la porta d'entrada a l'habitatge i una porta balconera d'accés a la terrassa.

Les altres façanes no presenten un interès especial.

Can Porta

Casalot abandonat, de dues pantes i tocant al camí per la dreta si anem en direcció nord. Les portes i les finestres són de fusta, però, com tot el conjunt, estan molt malmeses.

Can Visiedo (Lluís Visiedo Gutiérrez)

De totes les situades en aquesta àrea, és la més interessant arquitectònicament parlant. Compta amb dues plantes i un porxo a la façana principal que aguanten sis pilars que, en planta, dibuixen sis circumferències tangents exteriors entre elles i amb capitell en motllura. Sota el porxo, la porta d'entrada i dues finestres laterals.

Al pòrtic li correspon una terrassa amb barana balustrada i pilar intercalats. Aquesta balustrada es repeteix a la coberta transitable; al bell mig d'aquesta i a la façana sud, un muret amb cornisa corba en la qual trobem estucades les paraules: «Bosque J.V.».

Les altres façanes són molt netes; únicament hi ha finestres rectangulars.

Tot l'edifici és envoltat per una barana amb balustres iguals que els ja esmentats. Aquesta balustrada té continuïtat amb les baranes que corresponen als accessos, amb esgraons, de les façanes situades a llevant i al sud.

Can Vila (Ca la Biela)

A la dreta del camí, trobem una altra propietat de la família Vila, a la qual s'accedeix deixant el camí principal perquè es troba una mica amagada, entre alzines i pins.

La construcció respon a una tipologia convencional: dues plantes de forma rectangular; els baixos són envoltats per un porxo al sud i a l'oest i una coberta amb dues vessants.

El porxo descansa sobre sis pilars quadrats d'obra vista i coberta volada de teula ceràmica. Les obertures corresponen a les finestres i a la porta d'accés a l'habitatge.

Hi ha dos rellotges de sol situats als paraments verticals del vèrtex sud-oest.

Can Company

Fins i tot al plànol cadastral s'esmenta la construcció amb aquest topònim. Tot i amb això, temps enrere va ser propietat de l'ex-alcalde franquista Josep Maria Fàbregas i en l'actualitat és propietat d'en Vila.

Situat en un lloc força estratègic, és una masia de dues plantes que es caracteritza per uns finestrals amb cinc arcs de mig punt a la façana oest. L'aspecte general és d'abandonament, encara que s'hi han realitzat obres menors de condicionament. La coberta, de teula àrab, té dues vessants.

Masia Bosc Bonic. Ca n'Amer

Molt endinsada al bosc, a l'esquerra, baixant i en una gran esplanada, hi ha ubicada

aquesta masia de tres plantes. És un gran cub amb una terrassa volada a l'oest. La façana principal disposa d'una porta d'entrada d'un sol full i, als costats, hi ha les finestres enreixades, tres en total. A la segona planta, igual com a la tercera, tan sols trobem tres finestres amb dintells corbs i un parell de motlures als muntats. A continuació, en altura, hi ha una petita cornisa.

A la cara de ponent, una gran terrassa per damunt del porxo ja esmentat, amb set pilastres i una barana amb dos tubs de ferro molt simples. El porxo té dues cares obertes amb tres arcs de gran radi. La coberta és a dues vessants en la direcció nord-sud, amb sortida d'una xemeneia.

L'acabament superficial de les parets exteriors és totalment blanc i amb estuc gruixut. La façana principal no té tota la mateixa altura, ja que a la part dreta només hi ha dues plantes, amb una coberta de ponent a llevant.

Can Clols

Propietat de l'Enric Clols Rabassó, ací tenim una petita masia amb dos cossos adossats, de planta baixa. Es tracta d'una masia petita, però d'aspecte equilibrat i agradable, situada sota d'un gran pi i envolada també d'aquests arbres.

El costat situat al sud és més gran, té coberta de teula ceràmica i dues xemeneies. L'altre cos té pendent –sud/nord–, a l'inrevés que l'anterior.

Els dintells, que es resolen amb cabirons de fusta, i els fanals de ferro a les parets exteriors són aspectes característics d'aquesta caseta de camp.

Can Marcos

Tocant al camí, hom pot albirar aquesta construcció de planta baixa que respon totalment a una obra actual. Sembla un xalet que ben bé podria pertànyer a qualsevol de les urbanitzacions del país. Amb un cos més alt i un sol pendent a la coberta (d'oest a est) amb teula ceràmica àrab i una xemeneia, es combina l'obra vista amb l'estuc.

Can Moix

També al costat dret del camí, trobem aquest immoble de dues plantes i amb coberta de quatre vessants amb teula àrab ceràmica. És totalment actual i convencional, amb uns baixos que treuen profit del gran desnivell del terreny. Això ens defineix un porxo amb sis pilars quadrats i molt esvelts que permeten de tenir al sostre una àmplia terrassa.

Els acabats i els materials emprats són totalment actuals.

Fa un temps hom la coneixia com ca Lomic (?).

Molt a prop d'ací, hi havia la casa Simó, i diem *hi havia* perquè avui dia quasi no existeix; recentment ha comprat la propietat en Moix. Era un bosc bonic, encara que petit, i situat en un emplaçament únic.

Casa Valverde

Xalet actual de dues plantes aprofitant el desnivell existent i la coberta –tota de ceràmica amb teula àrab– de tres vessants, seguint la distribució interna de l'habitatge; precisament a la cruïlla hi ha una de les dues xemeneies existents.

Tot el tractament arquitectònic respon a un disseny actual, en el qual es combinen la

fusta, la ceràmica, la pedra en tot el sòcol perimetral i la pintura blanca de l'exterior. A fora, un mirador vers el sud i, a la zona d'aparcament, un pou de pedra. A cada nivell es poden veure portes d'accés a l'habitatge amb marquesines per damunt dels dintells i amb un pendent de teula ceràmica.

Xalet Traguany

Vivenda unifamiliar aïllada que es troba en procés de construcció actualment. Només té planta baixa i és de dimensions reduïdes. La coberta és a dues vessants i és realitzada amb teula àrab ceràmica. Al vèrtex nord, s'hi situa una xemeneia.

Ermita de Sant Llorenç

El Bosc de Valls sempre ha tingut com a referència l'ermita de Sant Llorenç, a la qual s'anava a passar la tarda, a berenar o simplement a passejar.

L'ermita de Sant Llorenç del Bosc, tal com apareix escrita a la façana, concretament en quatre lloses ceràmiques al lateral dret de la porta principal, és un edifici entre mitgeres. Es tracta d'una capella de petites dimensions, característica de les ermites de muntanya.

Disposa d'una porta d'accés amb muntants i un arc de mig punt de pedra. A mitja alçària hi ha una rosella petita i, al cim, una fornícula centrada entre les dues vessants de la coberta, de teula àrab. Cal destacar els esgrafiats a base de dibuixos que determinen, en tota la façana, una mena de composició geomètrica molt senzilla.

L'aspecte general de tota la façana principal —que és orientada al sud— és dolent ja que es troba molt malmesa i seria molt convenient fer-hi una urgent restauració.

Els dos edificis contigus tenen dues plantes, la baixa i un primer pis, situat a ponent, i tres plantes a llevant. Té molt més interès arquitectònic el primer edifici, que respon a una composició equilibrada i simètrica, amb tres obertures en cada planta, resoltes amb arcs de mig punt.

Les cobertes d'ambdós edificis tenen un sol pendent, de nord a sud, i també disposen de teules ceràmiques.

L'ermita queda tot just al darrere mateix de la pedrera existent, amb accés a la carretera de Picamoixons. Davant de tot el conjunt de l'ermita, ja descrit, hi ha una zona de berenador-menjador amb font inclosa.

Per escriptures del s. XI-XIII, se sap que en aquella època pertanyia a la família Bosc, molt important en aquell temps. El 5 de març de 1292, els terrenys es van vendre a la vila de Valls. El 1579, la Universitat de Valls va cedir els terrenys als Pares Caputxins. En aquesta època s'hi van fer obres de restauració. Amb el temps, ermita i terrenys passaren a ser de propietat privada, tot i que fins fa pocs anys era un lloc tradicional de visita dels vallencs. En l'actualitat només està en actiu l'hortet i l'ermita tancada.

Masia dels Arcs (Joan Ferré)

Abans d'arribar a l'ermita de Sant Llorenç, s'observa aquest gran casalot on destaquen els arcs que corresponen al pòrtic de la planta baixa.

Efectivament, a la façana sud hi ha vuit arcs, set dels quals són de mig punt i un de tipus carpanell centrat amb l'eix d'una escala que hi ha per accedir a la planta de l'edifici. En

Ermita de Sant Llorenç

canvi, a la façana oest, tenim vuit pilars quadrats que, amb dos laterals i un d'intermedi de seccions rectangulars, ens determinen deu arcs de mig punt. Pilars i arcs són d'obra vista en general, encara que hi ha unes zones arrebossades.

Per damunt del porxo, i reculat, sobresurt l'habitatge que, a més dels baixos, té dues plantes amb coberta de dues vessants. Al costat de ponent hi ha un altre cos adossat que és una ampliació de la construcció original. Abans fou coneguda per Can Pla.

En aquesta finca s'hi troba una altra construcció de les més antigues d'aquest indret. Es tracta d'una petita masia del segle XVII, formada per planta baixa i pis, en la qual destaca un senzill porxo de cinc pilars quadrats a la façana principal i una cornisa, tot plegat d'obra. En un dels laterals s'hi troba una espitllera.

En aquesta zona també hi ha les masies Clariana i Cases.

Bibliografia

- ECO, (1956): «El Bosc de Valls», *Cultura*, núm. 134, p. 8-9.
- ELESEL, (1957): «El moscatel del Bosc». *Cultura*, núm. 145, p. 9-10.
- «Valls vol salvar la deteriorada ermita de Sant Llorenç». *El Pati* (Valls, 22 de març de 1985), p. 1.
- FREIXES, Josep Maria, (1988): «Jaume Mercadé o la natura feta art i sentiment». *Cultura*, núm. 479, p. 5-7.
- FREIXES, Josep Maria, (1988): «El Bosch de Valls o la intemporalitat d'una petita contrada». *Cultura*, núm. 477, p. 15-17.
- FREIXES, Josep Maria, (1991): *Pensant en veu alta*. Valls-Barcelona: La Llar del Llibre/Gràfiques DARC, SL.
- GAVÍN, Josep Maria, (1978): *Inventari d'esglésies de Catalunya*. Barcelona: Arxiu Gavín, vol. 6.
- *Gran geografia comarcal de Catalunya* (vol. VII: *El Camp de Tarragona*). Barcelona, 1982.
- JARDÍ, E, (1984): *Jaume Mercadé. Pintor de una tierra*. Barcelona: Poligrafia, SA.
- JOT, (1977): «Sant Llorenç, (1977): On ets?». *Cultura*, núm. 364, p. 9-10.
- PUIGJANER GUAL, F., (1881): *Historia de la villa de Valls*. Valls: Impremta F. Pallisser.
- VILA, M.A., (1980): *La casa rural a Catalunya*. Barcelona: Ed. 62.

Annexos

El Bosque

(«Variedades», *El Eco de Valls*; núms. 75, 76 i 78; 13, 17 i 24 de setembre de 1885).

Quien no sea de Valls no puede formase idea de lo que es el pedazo de montaña incluido en nuestro término municipal y conocido con el nombre de «Bosque».

Figúrese el lector una continuada sucesión de vallecillos y collados deliciosamente pintorescos, así en detalle como en su conjunto, cuya vegetación se halla salpicada por infinidad de casas de campo de sencillo aspecto unas, de lujosa construcción otras, habitadas todas durante el verano, en que gran número de nuestras familias encuentran allí una atmósfera pura, exenta de humedades, un clima fresco, aguas potables de inmejorables condiciones, en general ligeramente ferruginosas, y frutas de superior calidad, entre las cuales dominan en general las avellanas y la uva moscatel, de la que se extrae uno de los mejores vinos generosos que produce el suelo español. Si a ello añadimos la proximidad de la importante ciudad de Valls, en la que nada falta para subvenir a todas las necesidades; la seguridad individual que allí se goza, pues no hay ejemplo que ninguno de sus moradores en tiempo alguno haya sido objeto de criminal agresión, tendremos que considerar el «Bosque» como uno de los sitios más recomendables para veranear.

Pero como en este munto todo tiene sus defectos, el «Bosque» no se exime de tener uno que aminora en mucho el valor de las fincas allí enclavadas y la comodidad de los veraneantes, así como es también una traba para el cultivo de las tierras. Nos referimos a las malas condiciones de los caminos que allí conducen.

Excepto las carreteras llamadas de Lérida la una y de Picamoixons la otra, que conducen respectivamente a los extremos de la partida del «Bosque», confluyendo la primera vez con el barrio de Fontscaldes situado a uns cinco kilómetros de la ciudad en dirección al norte, y la otra con el extremo situado más hacia el oeste, en el punto llamado «coll Roig», a orillas del Francolí, sólo hay el antiguo camino que toma el nombre de la partida que intentamos describir, susceptible al paso de carruajes, pero en tal mal estado y de tan poca anchura que es molesto y aun peligroso el tránsito por el mismo.

Dicho camino atravesado por la vía férrea, a poco más de un kilómetro de la ciudad, se bifurca en dos: uno se va a parar a la parte central del «Bosque», uniéndose con la rambla (rasa) del «Serrallé» la cual tiene su origen en el extremo norte y se extiende bordeando en casi toda su longitud marcando los límites de la partida que nos ocupa, por la parte que mira hacia la ciudad; y otro que sigue en dirección a la ermita de S. Lorenzo, propiedad hoy de nuestro querido amigo D. Francisco Pié Costas.

Considerando dicha propiedad como el centro del grupo que podremos llamar inferior, a él acuden para oír misa en los días de fiesta las familias instaladas en las vecinas masías, entre las cuales, como más principales, citaremos la de los señores D. Francisco Coll, D. Cirilo Montserrat, D. Teodoro Porta, D. Juan Rodón Pi, Da. Magdalena Montserrat viuda de Cases, D. José Clariana, D. Magín Costas, D. Juan Fusté, D. José Catalá y D. Antonio Robusté.

La ermita de S. Lorenzo es antiquísima y como el escribir su historia no cabe en los límites de un artículo nos remitimos a la monografía que sobre el asunto escribió D. Juan Roig Ballesta, premiada en el certamen celebrado en esta ciudad en la próxima pasada fiesta de S. Juan Bautista. Séannos permitidas, sin embargo, algunas palabras, ya que bien las merece, cuando menos por la tradicional fiesta que allí se celebra todos los años, a no ser que lo impidan circunstancias especialísimas como ha sucedido en el presente con motivo de la epidemia.

Situada la ermita en el nacimiento de un delicioso valle, tiene a su derecha la casa habitación del propietario y a su izquierda la del colono, formando los tres edificios una sola fachada frente a la qual hay una plaza cobijada en su mayor parte por la sombra de un secular almez, uno de los más hermosos árboles de este país, de redondeada copa y nervudo tronco—éste tiene a nivel del suelo 7 metros de circunferencia—. A poca distancia del edificio y en su parte trasera, subiendo a la montaña y enclavada en la misma propiedad, se encuentra una cantera de ricos mármoles jaspeados, de varios colores, según podemos juzgar por las muestras sacadas de los trabajos preliminares a su explotación.

* * *

Subiendo hacia la derruida ermita de San Gerónimo y dejando por un momento el estrecho sendero que limita por aquel lado la agreste «montaña de la villa», así llamada por ser propiedad del común, ascendiendo un poco más, se llega a la cúspide para contemplar uno de los más hermosos panoramas. De cara al mar que limita el horizonte ligeramente confuso por la distancia y la evaporación de las aguas, distínguese a mano derecha y a la corta distancia de poco más de un kilómetro, el barrio de Picamoixons,

conocido en las guías de ferrocarriles como estación de término de la vía férrea de Valls a Villanueva y Barcelona, y punto del proyectado enlace, un poco más allá de dicha vía, con la de Tarragona a Reus y Lérida, al extremo del estrecho y atrevido puente de la Rachela sobre el Francolí, cuyas aguas convierten en rico vergel sus orillas, que se dilatan hasta la desembocadura en el importante puerto de Tarragona.

A la izquierda, Valls con sus innumerables torrentes cuyos valles le dieron nombre, con sus fábricas conocidas en toda España, con sus mercados do se proveen los pueblos comarcanos, con su variada vegetación, algunos de cuyos productos han sido premiados en diferentes exposiciones nacionales i extranjeras.

Sería largo enumerar los ricos detalles que se ofrecen a la vista, en la vasta extensión comprendida entre las cordilleras que llamaremos de Albiol, pueblo asentado cual nido de águilas atrevidas, en la cima de la parte occidental; el anfiteatro formado por la línea semicircular, cuyos últimos peldaños son el mismo «Bosque» y do se encuentran, remontando la línea hacia el norte y levante, el atrevido pico de Miramar, que da fisonomía a la comarca; el collado de Prenafeta, que conserva, aunque muy derruídos, los restos históricos de una fortaleza árabe reedificada más tarde por los monjes de poblet para ser nuevamente destruída por la revolución de 1836; los pueblos de Figuerola, Cabra, Montagut y otros; el collado de Santa Cristina, que ostenta en sus cercanías la antigua torre de Montferri, también de construcción árabe, descendiendo luego por las orillas del río Gayá hasta perderse en las llanuras que limitan el mar por el mediodía. Dentro de esta vasta extensión de terrenos, con muy pequeñas excepciones, cultivados con esmero nada común, se encuentran veinte y tantos pueblos, entre los cuales citaremos Tarragona, Reus y Valls como más principales, haciendo gracia de los demás por no cansar al lector.

Volviendo sobre nuestros pasos para coger otra vez el interrumpido camino, encontraremos luego otra cantera de mármoles negros de explotación, propiedad de D. Cirilo Montserrat. Hemos tenido ocasión de ver piezas de mármol, elaboradas ya, cuya belleza compite con ventaja a muchos otros.

Siguiendo por el sendero las sinuosidades del terreno iremos descendiendo hasta el fondo de un ameno y frondoso valle en cuyo seno hallaremos el renombrado manantial de agua pronunciadamente ferruginosa y por consecuencia medicinal, en propiedad de la familia Bonifàs, descendiente de nuestro paisano, el célebre escultor D. Lluís Bonifàs, que falleció dejando varias obras de indisputable mérito artístico, entre las cuales se halla el coro de la catedral de Lérida, el altar mayor de la iglesia de S. Miguel de la Barceloneta, y algunos otros altares e imágenes en la iglesia de S. Juan de nuestra ciudad.

Subiendo por la misma finca hasta salvar la inmediata loma, pasaremos por un antiguo camino de herradura y, dejando a la izquierda la finca llamada de Ortega, propiedad del renombrado novelista, cultivador de nuestro idioma natal, nuestro estimado amigo D. Narciso Oller, retrocederemos un poco para entrar de lleno en el grupo que podremos llamar central, compuesto principalmente de las masías de don Luis de Torner, D. Francisco Farrés Sans, del hermano de éste, D. Ramón, la de D. Paladio Farrés Muret, de D. José Miquel, don Alberto Dasca y Olivé, cuya casa contiene un oratorio en el que se celebra la misa, principalmente en los días de precepto, don

Francisco Trullás, Vda. de D. Joaquín Jordá, D. Pablo Galofré, Vda. de D. Juan Homs Dalmau, D. José Vives y Pallás, D. Lorenzo Mallorquí y D. Buenaventura Borrell, más generalmente conocido por «Fachoch», el cual, con su humorística y oportuna inventiva, supo convertir por durante muchos años el grupo que reseñamos en el centro de la broma del «Bosque», así como dentro de la ciudad fué, durante su juventud, el jefe de las bromas del Carnaval, por cuya cualidad aquel, por otra parte apreciableísimo y honrado sujeto, es conocido y estimado por grandes y pequeños.

Cojamos ahora por transversales senderos de dominio particular y con permiso de los respectivos propietarios, que de antiguo lo tienen tácitamente concedido a todo aquel que por el «bosque» quiera pasearse para admirar o estudiar sus naturales bellezas, o bien para visitar alguna familia o, si es joven, obligado tal vez por el reclamo de alguna beldad, y prosigamos nuestra tarea para dar noticia del grupo superior de casas al cual podríamos calificar de aristocrático si no temiéramos herir susceptibilidades que respetamos, pues, al hacer la presente reseña, si nos hemos propuesto señalar lo notable en sus grados de más y menos que encierra el «Bosque», queremos huir de cierta clase de comparaciones que podrían ser peligrosas. Dejándonos pues de digresiones, ya que el asunto de por sí ofrece suficiente materia para cansar al lector si nos engolfamos en detalles que bien podrían dar atractivo a nuestro trabajo si no constituyesen un cambio de escollo para nuestra pluma falta de suficientes méritos literarios para salir airosa de nuestra empresa, y citando de paso los dueños de las principales casas del último grupo del «Bosque», los cuales son: Vda. de D. Francisco Mas, D. Alberto Dasca y Pons, D. Pedro Rodón Dasca, D. Ramón Cosidó, doña Julia Rodes viuda de Moragas, en cuya casa hay también capilla para celebrar la misa en los días festivos, familia Tomás Salvany, D. José Torner y D. José Dalmau Sanromá, concluiremos por hoy mentando el manantial llamado la «Mineta» por ser el punto de reunión donde acuden en determinados días y horas por vía de paseo gran afluencia de veraneantes.

* * *

Antes de entrar en la reseña de lo que pudiéramos llamar usos y costumbres de la población del «Bosque», es verdad que podríamos dedicar algún párrafo a las demás masías de la partida de «Planadenberga», que es como si dijéramos el vestíbulo del «Bosque», pero ya en este terreno la ley de continuidad nos llevaría a describir el resto de nuestro término municipal, separándonos del objeto principal de este trabajo que, entrando en dicho terreno, se haría demasiado extenso. Concretémonos, pues, el «Bosque» y dejemos para otro día al estudio general de nuestro término con intención de entrar en otra clase de consideraciones relacionadas con la influencia que sobre el estado económico de nuestros industriales ejerce la exajerada afición a crear intereses en el campo.

El carácter abierto a la par y de sencillo trato, nuestros vecinos lo manifiestan aun más pronunciado durante su estancia veraniega en las casas de campo. La más afectuosa cordialidad reúne las familias de varias masías en una sola para proporcionarse distracciones, ya sean éstas una conversación familiar, la música con el canto o baile o bien los juegos de prendas, todo lo cual da motivo a que, relacionándose con cierta

intimidad los jóvenes de ambos sexos, den paso a la crónica de proyectados matrimonios, de los cuales, si algunos quedan en proyecto, otros llegan más o mejos tarde a su realización. Si bien la hora más indicada para visitas es al caer de la tarde, en que el sol, próximo a su ocaso, permite mayor comodidad al paseo, en las masías se recibe a todas las horas del día; y tal desarrollo adquiere el sentimiento de hospitalidad que, a la llegada de los visitantes, la invitación y el obsequio se disputan los honores de la prioridad. Así es que allí no se necesita ostentar el grado de parentesco, ni defecto es el ser forastero para que, al visitar una masía, reciba la más afectuosa acogida acompañada de los presentes propios de la mesa o de la invitación de tomar parte en las diversiones que de aquel momento sirvan de distracciones a los circunstantes.

Aquellos, en los días de trabajo, se concretan, puede decirse, a las veladas, pues la población masculina, en su mayor parte industriales o comerciantes, se traslada por las mañanas a la ciudad para atender sus habituales ocupaciones regresando al campo generalmente al caer de la tarde. Y esta circunstancia aumenta el atractivo del veraniego, pues en llegando el día de fiestas se pronuncia más el afán de las diversiones y es de ver el ahinco con que éstas se organizan para aprovechar el suspirado día, produciéndose un desusado movimiento, principalmente entre la atolondrada juventud, ávida de placeres, que instintivamente desea gozar presintiendo que aquella edad pasará para no volver. Quien al entonar una barcarola acompañada al piano dirige a su amada los tiernos acentos que el inspirado poeta dedicó a un ser ideal, quien halla medio en la inventiva de un juego de prendas para dar un suspirado abrazo que, por más que se presente como una broma, no pasa desapercibido de alguien que, en antes de ciertos secretos, quiere ver en ello una malicia impropia de su propia inocencia; quien en el vertiginoso movimiento de un waltz, olvidado del mundo, se lanza en alas del deseo por las etéreas regiones del infinito; y cuando la hora avanza y las mamás con ojos soñolientos dan la señal de retiro se les regatea media hora y después algunos minutos más que son concedidos gracias a los «desinteresados» obsequios a la hija prodigados por el apuesto joven que ha tenido la suerte de «caer en gracia» de la condescendiente mamá; hasta que por fin, pues todo lo tiene en este pícaro mundo y más aun los pocos momentos de felicidad que, a guisa de ganga, nos son concedidos, va retirándose cada mochuela a su olivo para saborear, cada uno a su modo, allá en la soledad de la almohada, las últimas vibraciones de aquellas gratas i expansivas escenas de la vida del «Bosque», hasta que el sueño, atraído por la fatiga, consigue apoderarse del cuerpo con beneplácito de los que han entrado ya en el período vegetativo de su existencia, o hallando resistencia en la joven que confía aún oír la última despedida de su apasionado amante. No se hace éste esperar y en medio del reposo de la naturaleza, de entre los árboles que circundan la característica masía, a la melancólica luz de plateada luna o envuelto en el misterio de oscura noche, se levanta el apasionado acento que hace vibrar las sentimentales cuerdas de tierno corazón de la doncella, con fruición jamás sentida, acompañado por las delicadas y hábiles pulsaciones de la clásica guitarra.

Más de una vez hemos presenciado estas escenas y nunca se me ha borrado la impresión en mi ánimo producida por el lastimero quejido de un amante trovador que, en más que sentidas doloridas notas, dirigía a la para mi incógnita dueña las siguientes frases:

*¿Qué has hecho, vida mía, de mi vida
que con mi amar te di?*

*¿Qué has hecho de mi vida, vida mía,
que no puedo vivir?*

La expresión del canto me distrajo y no pude entender la letra del resto de aquella canción. Ignoro también la explicación que la bella pudo dar a la queja de su desengañado amante, pero tal vez podría hallarse fijándonos en una frase pronunciada (no me conviene explicar aquí la ocasión y con qué motivo) por otra mujer a la cual consideraba yo con menos desparpajo del que demostró tener al contestar a una pregunta mía:

«El corazón de la mujer –dijo– es un conjunto de pliegues con resortes en donde van colocándose, como en las hojas de un libro, sencillas mariposas cogidas al liber el néctar de una flor, los cándidos e inexpertos corazones para ser retenidos hasta que pescamos un marido, en cuyo caso, al darle nuestro corazón, sólo apretamos un resorte. Naturalmente aflojan los demás y por poco que se sacuda quedan limpios los pliegues».

La reseña que acabamos de hacer, por cierto muy a vuelapluma, porque de otro modo no nos lo permitía el tiempo de que podemos disponer, fue motivada por una excursión que hicimos recientemente seis amigos por aquel sitio de recreo.

Era el 8 del corriente día de la Natividad de Ntra. Sra. que nos reunimos como punto de cita en S. Lorenzo, en donde almorzamos con la familia del Sr. Pié; comimos en casa de D. Paladio Farrés en compañía de su familia y de la de nuestro queridísimo amigo D. Juan Cartañá Dalmau; y fuimos a cenar en la de D. José Torner que, además de su familia, albergaba la del simpático amigo D. Antonio Padró; no sin antes haber visitado en sus respectivas torres a las de D. Tomás Salvany y Moragas. Seríamos desagradecidos si desde las columnas de este periódico no hiciéramos constar nuestro profundo agradecimiento por las inequívocas muestras de simpatía que nos demostraron todos y los delicados obsequios que merecimos de su fina amabilidad. Difícilmente se nos borrarán tan gratos recuerdos.

Nota.- Al hacer la descripción del «Bosque» dijimos que la montaña de la vila era propiedad del común, y así lo creíamos, pero hemos sabido que desde hace unos años pertenece al propietario de S. Lorenzo, D. Francisco Pié Costas.

Agraiments

Vull fer referència a una sèrie de persones que han col.laborat d'una manera indirecta en la realització d'aquest assaig.

Seguint un ordre cronològic, he d'esmentar, en primer lloc, el professor universitari Antoni Gavaldà i Torrents, i a Josep M. Freixes i Cavallé, que sempre ha tingut la casa oberta per a qualsevol consulta. També, el fill i el nét del pintor vallenc Jaume Mercadé, el també pintor Jordi i el gemòleg Jaume Mercadé. Vull recordar especialment el matrimoni Marcos, el qual em va aclarir i confirmar dades sobre les propietats situades a la part més meridional del Bosc. En aquest sentit, també m'ha facilitat informació Joan Ferré Bigorra, sobretot dels masos que tenen l'accés per la carretera de Picamoixons.

Per últim, vull testimoniar el meu reconeixement a la resta de propietaris per les informacions que m'han proporcionat.